

VILLALBA ARASA, Laura: *Adelaida Ferré i Gomis, folklorista: l'art de brodar rondalles*. Biblioteca de Cultura Popular Valeri Serra i Boldú 29. Barcelona: Ajuntament de Bellpuig i Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 2019, 209 p.

Adelaida Ferré i Gomis, folklorista: l'art de brodar rondalles

Caterina VALRIU LLINÀS

Universitat de les Illes Balears, Palma

Al llarg del segle XIX, el folklore es constituí en una disciplina científica arreu d'Europa. Amb la Renaixença, a tots els territoris dels Països Catalans s'inicià una revaloració de la tradició popular en tots els vessants, però especialment en l'àmbit de la literatura popular tradicional, que esdevingué objecte d'arregle, edició i estudi. Aquest impuls es continuà al llarg de les tres primeres dècades del s. XX, amb projectes tan ambiciosos com el del Cançoner Popular de Catalunya o el Llegendari Popular Català. Un dels artífexs d'aquesta tasca fou, sens dubte, el folklorista Rossend Serra i Pagès (1863-1929), que maldà per crear una veritable «escola de folkloristes» des de la seva tasca com a docent a l'Escola d'Institutius i Altres Carreres per a la Dona (1901-1917). Serra aconseguí desvetllar en les seves alumnes l'interès per la recopilació folklòrica feta des del rigor, el respecte i l'entusiasme. És per això que un grup de dones joves i formades culturalment s'engrescaren en la recol·lecció de mostres de literatura oral, generalment en àmbits no gaire allunyats del seu entorn familiar o social, però no només es limitaren a recollir-les, sinó que també —en nombroses ocasions— publicaren els fruits de les seves recerques i observacions en els canals que tenien a l'abast, com és ara les publicacions periòdiques de caràcter general de l'època —*Catalunya, Catalana*—, publicacions sobre folklore —*Arxiu de Tradicions Populars*— o bé en revistes dedicades al públic femení, com era *Feminal*. Amb la Guerra Civil i els llargs anys de postguerra i dictadura, podem dir que la cultura catalana quedà sota una llosa de menyspreu i oblit, el folklore es manipulà i tergiversà per satisfer les necessitats del règim franquista i la tasca dels folkloristes quedà molt reduïda. En aquest context, les dones sofriren una doble marginació per la seva ideologia o adscripció política i també pel seu sexe, que les relegava a l'àmbit domèstic amb poca o nul·la projecció intel·lectual. No ha estat fins al s. xxi que, bàsicament des de la recerca universitària, s'ha encetat una fecunda línia de treball: el restabliment i la reivindicació de l'obra de les folkloristes catalanes del s. xx. La Universitat Rovira i Virgili (URV) n'ha estat capdavantera i ha obert aquesta recerca, en el context dels estudis literaris i la història del folklore. I és en aquest punt que hem de situar l'obra objecte de la nostra ressenya: *Adelaida Ferré i Gomis, folklorista: l'art de brodar rondalles*, que el 2018 va ser guardonada amb el XXXIII Premi de Cultura Popular Valeri Serra i Boldú atorgat per l'Ajuntament de Bellpuig amb la col·laboració del Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya. L'autora, Laura Villalba Arasa, es va doctorar el 2014 a la URV amb la tesi «Adelaida Ferré i Gomis, folklorista. Edició, catalogació i estudi del seu corpus rondallístic», dirigida per les professores Carme Oriol i Montserrat Palau. El llibre, per tant, es vincula a la tesi que obtingué la qualificació de *cum laude* per unanimitat i en recull els aspectes més essencials.

L'assaig —que en el títol i la denominació de les seves seccions fa referència a l'art de brodar, en el qual Adelaida Ferré era una mestra destacada— es divideix en dues parts. La primera, titulada «Adelaida Ferré i Gomis, folklorista: la teixidora»

detalla la trajectòria biogràfica d'Adelaida Ferré (1881-1955), el seu context familiar, els anys de formació, la ideologia o la relació de deixeblla-mestre amb Serra i Pagès. En un segon apartat, Villalba descriu els materials de Ferré, que es troben dispersos en diversos arxius: l'Arxiu Històric de la Ciutat de Barcelona, el Fons Personal de Serra i Pagès i el de la folklorista Sara Llorens, els que es conserven a l'Arxiu de l'Obra del Cançoner Popular de Catalunya i els que foren publicats a la premsa catalana del primer terç del s. XX, amb atenció especial a les rondalles.

La segona part, titulada «El brodat», s'inicia amb un apartat dedicat a revisar la relació de la folklorista amb l'oralitat i amb els informants. Seguidament, trobem l'edició, la catalogació i l'estudi de les 21 rondalles que Adelaida Ferré publicà a la premsa. Els materials narratius s'ordenen segons els gèneres: rondalles d'animals, meravelloses, religioses, contarelles i formulístiques, juntament amb un apartat dedicat a les no catalogables. Després, trobem l'apartat de catalogació i estudi, que és la part d'anàlisi científica de les narracions. Villalba elabora una completa fitxa per a cada rondalla, en la qual indica el número d'ordre i el títol, la catalogació que li correspon segons l'índex internacional *The Types of International Folktales* (2004) de H. J. Uther, la relació de motius que es corresponen amb els que indica Stith Thompson en l'obra *Motif-Index of Folk Literature* i l'estudi de la rondalla, en el qual revisa l'adequació de la versió al tipus establert, l'estructura narrativa que presenta i fa una anàlisi comparativa amb altres versions catalanes del mateix tipus.

Finalment, el treball es complementa amb una sèrie d'annexos que detallen la llista de tipus i motius que apareixen en el corpus, les informants de les quals es té constància —totes eren dones— i la localització de les versions, que s'acompanya d'un mapa de Catalunya. També s'indiquen en annex les vuit revistes on aparegueren les versions i en quina data i una mostra d'una de les rondalles publicades a la premsa.

En conjunt, es tracta d'un treball rigorós i complet, que destaca per dues importants aportacions. D'una banda, perquè rescata d'un injust oblit la figura d'una dona folklorista que va ser pionera tant en la recerca com en la publicació de materials sobre folklore en revistes de tipologia molt diversa. Podem dir que Adelaida Ferré i Gomis —malgrat la seva tasca— era pràcticament invisible per a la història del folklore català fins que Laura Villalba treballà decididament per reconstruir la seva biografia i estudiar la seva obra. De l'altra, les 21 rondalles són una contribució valuosa que completa i enriqueix el rondallari català en el seu conjunt. Es tracta de versions força fidels a l'oralitat, no manipulades literàriament com era usual a l'època, i això les fa molt interessants per als estudiosos del folklore. La versió premiada amb el guardó que du el nom de Serra i Boldú i, posteriorment, publicada llima els aspectes més teòrics propis de les tesis doctorals però no en minva gens l'interès. El lector hi descobrirà la trajectòria d'una folklorista avançada al seu temps, hi llegirà narracions populars plenes de vivacitat i enginy i podrà fer un tast dels aspectes més complexos i teòrics que s'amaguen rere les històries que —lluny de ser intranscendents— vehiculen la saviesa de la humanitat des de fa mil·lennis.